

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Петко Стефанов Петков, член на научно жури,
назначено със Заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Климент
Охридски“ № РД-38-647/09.10.2025 г.,
във връзка с открита процедура за защита на дисертационния труд на Анна
Димитрова Чанкова на тема „Руските политики към българите (1856 –
1875) – мрежи за влияние“ за придобиване на образователната и научна
степен „доктор“ в професионално направление 2.2 История и археология,
докторска програма „История на България – История на Българското
възраждане“ към катедра „История на България“ в Историческия факултет
на СУ „Св. Климент Охридски“

1. Данни за докторанта и докторантурата

Анна Димитрова Чанкова е придобила образователно-квалификационна степен „бакалавър“ по специалност „История“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2014 г. През 2017 г. завършва магистърска програма „Възраждане и памет“ към Историческия факултет на Софийския университет. Дипломира се с темата: „Вектори на имперското влияние: руската политика спрямо българите в годините след Кримската война (1856 – 1870 г.)“. През същата година е записана като редовен докторант в катедра „История на България“ в същия университет с тема на дисертационен труд „Руските политики към българите (1856 – 1875) – мрежи за влияние“ и с научен ръководител проф. Пламен Митев.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд на Анна Чанкова съдържа 325 страници и включва увод, предварителни историографски и теоретични бележки, три

глави с по няколко параграфа, заключение, приложения, списък с използваните източници и литература и списък на съкращенията.

В увода е обоснован хронологичният обхват на изследването от 1856 до 1875 г., представени са обектите и предмета на проучване и са посочени целите на труда. Сред основните цели са изтъкнати: очертаването на общата картина на международните отношения в района на Югоизточна Европа, на която се развиват руско-българските общувания, като се проследят условията за изграждане, разширяване и трансформация на руските мрежи за влияние; разграничаването на „официалните“ от „неофициалните“ руски политики спрямо българите през третата четвърт на XIX век; открояване на някои от основните способности в инструментариума, използван за налагане и поддържане на руско влияние в българските земи; анализ на различните мотивации, предпоставки и индивидуални фактори, стоящи зад участието на отделни личности в процесите на влияние на Петербург в българските земи (с. 6). По-нататък в увода авторът изброява имената на 19 български и руски учени с „фундаментални“ трудове по темата, но се въздържа да представи системен и критичен историографски преглед. Уточнено е, че изследванията на всички изброени историци ще бъдат надлежно цитирани в отделните параграфи, където „тематичният фокус, аргументативната логика и анализът на изложението го изискват“ (с. 14).

В първата глава „Руската политика спрямо българите в контекста на Парижкия мирен договор (30 март 1856 г.)“ се прави анализ на руската дипломация в периода непосредствено след Кримската война. Представени са външнополитическите приоритети на Русия, обусловени както от важните международни промени, наложени от Парижкия мир, така и от необходимостта за преосмисляне на векторите за влияние в Османската империя.

Във втората глава, озаглавена „Политиката на Петербург към българите през третата четвърт на XIX век (според официалните руски документи и по

примера на Руското вицеконсулство в Пловдив)“, се разглеждат дипломатическите опити за укрепване позициите на Русия сред православното население в империята на султана. Акцентира се върху дейността на руското консулско агентство, по-късно вицеконсулство, в Пловдив и се открояват конкретните механизми на руското влияние.

В третата глава – „Скритите картини: етюди за влияние“ – авторът е направил опит да разкрие освен явните и някои скрити механизми, чрез които руската дипломация си служи в своята политика спрямо българите.

В заключението е направен опит да се обобщят наблюденията от отделните части на изследването. Анна Чанкова откроява девет основни извода. Според нея анализиранияте документи за руските политики спрямо българите позволяват да се говори за съществени разминавания между официалната реторика и реалните практики на влияние. От друга страна, анализът на дейността на българи, повлияни от руските идеи, и въздействието върху сънародниците им, дава основание на автора да заключи, че действията им рядко са преднамерени. Те представляват синтез между личната им вяра в идеята, че под егидата на Руската империя българите ще постигнат националните и църковните си искания, и целенасочената им подготовка да действат като проводници на влияние (с. 277).

Приложенията – копия на оригинални документи, фотографии и др. – са полезна илюстрация и допълнение към текста.

Библиографската справка показва документалните и историографските източници на проучването. Тя представя изворовата и литературната основа на изследването. За съжаление, някои от включените в справката публикации не са ползвани и цитирани в изложението, а са свързани с някои негови аспекти. А други, които са отдавна споделени с научната аудитория и са публикувани преди повече от две десетилетия, са останали извън списъка с ползваните историографски източници, макар да обосновават и

въвеждат защитими оценки и характеристики като: „кримски комплекс“ на управляващите в Русия след съществените промени от 1856 г., както и „Русия – мандатор“ на европейския концерт за ролята на Северната империя в подготовката и хода на войната ѝ с Османската империя през 1877-1878 г. в резултат именно от промените в периода след Кримската война¹.

Авторефератът, съдържащ 21 страници, представя съдържанието на дисертационния труд с основните акценти и изводи, хронологичния обхват на изследването и основните научни приноси и публикации на автора.

3. Научни приноси

Анна Чанкова е посочила няколко научни приноса в труда си. Представен е аналитичен модел за изследване на влиянието чрез мрежи, който предлага рамка за разбиране на взаимодействията между официалните имперски и дипломатически структури и неофициалните механизми, организации и „доверени лица“. Поставен е акцент върху неофициалните измерения на руските политики спрямо българите от 1856 до 1875 г., систематизирани и анализирани са неформалните канали за влияние. Чрез отделни примери от дейността на българи от втората половина на XIX век е направен опит за разкриване на ролята на конкретни личности в реализирането на външнополитическите стратегии на Петербург в защита на руските интереси в региона. В научна употреба са включени слабо използвани архивни документи, чрез които се осветляват и представят по-ясно промените в руските политики (например чрез отчетите на славянските комитети в Одеса). Изброените, както и другите посочени от автора приноси на труда са аргументирани и защитени в изложението.

¹ Петков, П. Ст. Руско-турската война 1877-1878 г. и българският въпрос. - Участие, 1997, № 4, с. 20-23. Публикувано и в: Петков, П. Ст. Историята като полифония. Изследвания по нова история на България (От Българската завера 1835 до Крайовския договор 1940 г.). В. Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2005, с. 69-81.

4. Публикации по темата на дисертацията

Анна Чанкова има две публикации по темата на дисертационния труд, които са включени в издания, съставени и редактирани от авторитетни учени.

5. Заключение

Като имам предвид изтъкнатите достойнства на дисертационния труд на тема „Руските политики към българите (1856 – 1875) – мрежи за влияние“ предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Анна Димитрова Чанкова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.2 История и археология („История на България – История на Българското възрождане“).

09.12.2025 г.

.....

(Проф. д-р Петко Ст. Петков)